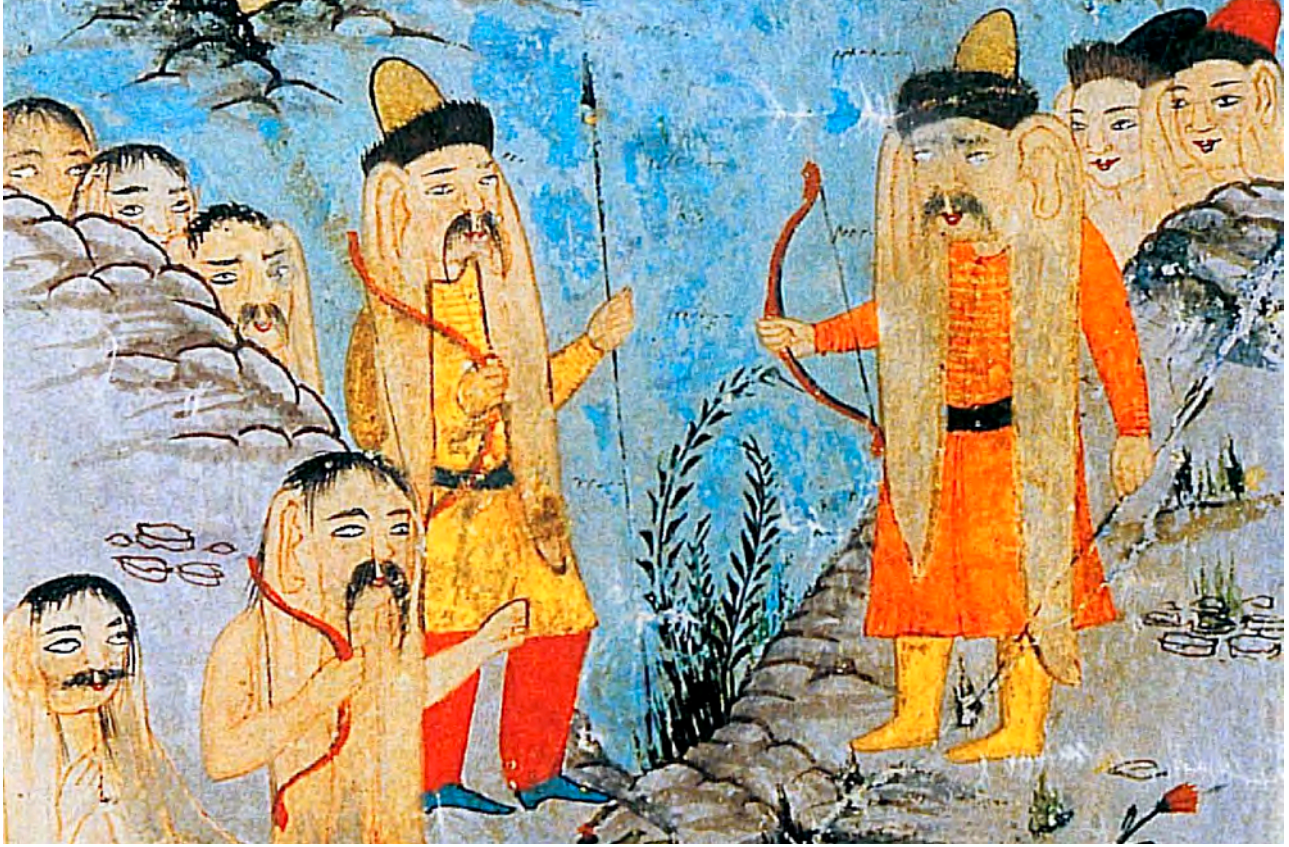

KIYAMET SENARYOLARI

Cengiz BATUK*

Yecüc ve Mecüc, Ahvâl-i Kiyâmet

□ Başlangıcı olan her şeyin bir de sonu vardır. Evrendeki her varlığın belli bir ömrü vardır ve ömür bittiğinde hayat sona erer. Evrendeki insan dışında sonlu varlıkların hiçbiri, ne kendi sonu ne de top yekûn evrenin sonuyla ilgilenmezken tek irade sahibi varlık olan insan, diğer varlıkların tam tersine hem kendi hem de evrenin sonunu bilmek ister. Nasıl, nerede ve ne zaman öleceği sorusu bir açıdan en çok bilmek istediği diğer bir açıdan ise hiç bilmek istemediği bir soru olarak durmaktadır. Hiç bilmek istemez çünkü zaten kısa olan hayatının bu bilgi nedeniyle zindana dönme ihtimali yüksektir. Ama yine de sınava giren bir öğrencinin sınavın başlangıç ve bitiş sürelerini bilmesi kendisini sınava daha iyi konsantre etmesini sağladığı gibi kendi

sonunun vaktini bilen insanlar da yapacaklarını buna göre programlayabileceklerini iddia edebilirler. Bu yüzden de zaman zaman insanlar geleceğe dair bilgiler almak üzere kâhin ve falcılara müracaat ederler. Birçok dinsel gelenekte gelecek hakkında bilgi vermek önemli bir yer tutar ve bu bilgileri verdiği inanan kâhinler aynı zamanda din adamıdır.

Bir insanın kendi geleceğini merak etmesi ve kâhinlerden öğrendiklerine göre hayatını konfigüre etmesi eylemin doğru ya da yanlışlığı bir yana sonuçları itibariyle daha çok kendisini etkiler. Ancak evrenin sonunu merak etmek çok daha ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkar. Günümüzde dinler kadar bilim de/bilim adamları da dünyanın

sonuyla ilgilenmekte ve farklı kıyamet senaryoları ortaya koymaktadırlar. Bunlara göre yeryüzündeki yaşam kısmen insanın kendi eliyle yaptıkları nedeniyle yani çevreye zarar vermesinin bir sonucu olarak kısmen de doğal sebeplerden ötürü gerçekleşecektir. Bu doğal kıyamet teori/senaryolarına göre 1) büyük bir göktaşı çarpması sonucu; 2) yeryüzünün alt katmanlarında binlerce yıldır sıkışıp kalan elementlerin dev volkanik patlamalara yol açması sonucu; 3) güneş sistemindeki gezegenlerin yörüngelerinde meydana gelen sapma neticesinde birbirine çarpmasıyla ve 4) küresel ısınma sonucunda dünya tamamen yok olacak ya da yeryüzündeki yaşam bütünüyle sona erecektir. Bilim adamları sona dair bu senaryolarını üretirken bir taraftan da sonu geciktirici tedbirler almayı öngörürler.

Dini metinlere bakacak olursak, Yahudi geleneğinde Daniel ve İshaya gibi kanonik metinlerin yanı sıra Enoch'un Kitabı, Jübileler Kitabı, Sbylline Kehânetleri, Süleyman'ın Mezmûrları ve XII. Patriarkın Ahiti gibi apokrif metinlerde; Hıristiyan geleneğinde ise kanonik Vahiy kitabının yanı sıra apokrif Âdem'in Apokalipsi, Yâkub'un Birinci ve İkinci Apokalipsi, Petrus'un Apokalipsi gibi apokaliptik metinlerde tarihin sonunda olacak olan olaylar, kıyamete giden süreç, kıyamet ânı, o anda olacak olan olaylar, kıyamet sonrası olacaklar detaylı bir şekilde anlatılır. Tarihin sonuna dair anlatılar Kur'an'da da önemli bir yer tuttuğu gibi İslam geleneğindeki fiten edebiyatı da büyük oranda eskatolojik konuları işlemektedir. Yine Zerdüştcülüğün kutsal kitabı Avesta'da da eskatoloji çok önemli bir yer tutmaktadır. Ancak bu metinlerin hemen hepsinde kıyametin, alametlerinden söz edilmekle birlikte hiçbirisinde tam olarak ne zaman vuku bulacağı yani kesin zamanı belirtilmez. Kur'an'da bu anı yalnızca Allah'ın bileceği (Lokman 31/34) belirtilirken, Yeni Ahit'te ise o gün ve saati yalnızca Baba'nın bileceği, Oğul'un ve meleklerin bile o anın bilgisine sahip olmadıkları (Matta 24:36; Markos 13:32; Luka 12:41) özellikle ifade edilmiştir (Batuk, Tarihin Sonunu Beklemek, s. 51-60).

Apokaliptik metinleri referans alan bir kısım insanlar ya da dinsel hareketler, kıyamete dâir özellikle de Mesih'in gelişi, Altın Çağ'ın başlangıcı ya da kıyamet anını tespitte dönük senaryolar üretmişlerdir. Yaklaşık olarak 2500-3000 yıldır ahir zamanda yaşanıldığına inanılmaktadır. Örneğin Zerdüştcülüğe (Zürvanist yoruma) göre zaman üçer bin yıllık dört döneme ayrılmıştır. İlk üç dönem yani dokuz bin yıllık devir, Ahura Mazda ve Angra Mainyu arasındaki mücadeleyle geçer. Üçüncü dönem Angra Mainyu'nun tam

bir zaferiyle olmasa da üstünlüğüyle sonuçlanır ve o, dünyadan düzenin kalkmasına, kaos ve kargaşanın artmasına, kötülüğün yaygınlaşmasına neden olur. Bu defa da Ahura Mazda hem bu durumu lehine çevirmek hem de mücadeleyi tamamen bitirmek için sahneye ikinci bin yılın başında yarattığı, fakat vaktinin gelmesi için bekleyen Zerdüş'tü sokar. Ancak Zerdüş't son kurtarıcı değil ahir zamanı haber veren ve onun için hazırlık yapılmasını isteyen, insanları yeryüzünün egemeni olan Angra Mainyu'dan ve onun kötülüklerinden uzaklaştırmaya çalışan bir davetçidir. Asıl kurtarıcı olan Zerdüş'tün bir bakireden doğacak olan oğlu Saoşyant, 11 bininci yılın başında gelir, yargılamayı gerçekleştirir ve bin yıl süreyle hüküm sürer. Bu sürenin sonunda dünya yıkılır ve yaşam sona erer (Shaked, "The Myth of Zurvan: Cosmogony and Eschatology, s.129-32.; Smith, "Ages of the World", s. 129).

Dünyanın sonuna dair kehânetler ortaya koyan Daniel'e göre de Babil sürgünü (M.S. 586) sonrasında dünyanın yetmiş haftalık ömrü kalmıştır: "Başkaldırıyı ortadan kaldırmak, günaha son vermek, suçu bağışlatmak, sonsuza dek kalıcı doğruluğu sağlamak, görüm ve peygamberliği mühürlemek, en Kutsal'ı meshetmek için senin halkına ve kutsal kentine yetmiş hafta hükmolundu" (Daniel 9:24).

Hanok'un metninde, bu defa dünyanın ömrü on hafta olarak ifade edilir. Buna göre sekizinci haftaya kadar iyi ile kötü, dinle dinsizlik, erdemle ahlaksızlık vb. zıt unsurlar arasındaki mücadele bazen birinin bazen diğerinin lehine sonuçlanarak devam eder. Sekizinci haftadan itibaren ise tanrısal temizlik planı uygulanmaya başlanır. Doğruluk ve adalet bir kılıç gibi zalimlerin üzerinde durur. Dokuzuncu haftada adalet ve erdem tüm dünyaya alabildiğine yayılır. Tanrısızlık ve dinsizlik dünyadan silinir ve dünya nihai yıkıma hazırlanır. Kaosa, adaletsizliğe, zulme ve erdemsizliğe son vermek için yeryüzüne son bir darbe indirilir ve her şey yerle bir olur. Onuncu ve son hafta ise, evrensel bir adalet gelişir ve adaletsizliğin, zulmün, günahın, dinsizliğin olmadığı bir yeryüzü cenneti kurularak onuncu haftanın sonuna kadar devam eder (1 Enoch 93:1-11; 91:12-17).

Yaratılışa atfen haftalar metaforuyla dünyanın ömrünü saptama, kısmî farklılıklarla da olsa Barnabas, Irenaeus, Lactantius ve Methodius gibi kilise babalarının da sürdürülür. Benzer bir teori öne süren Augustin'e göre de İsa Mesih gelene kadar beş çağ geçmiş, onun gelişiyle altıncı çağ başlamış ve bu çağa da Tanrı son verecek ve yedinci günü başlatacaktır. Ancak Augustin'e göre altıncı günün ne kadar süreceği ve yedinci günün ne zaman başlayaca-

ğını hesaplamaya çalışmak beyhûdedir. Buna sadece Tanrı karar verecektir. Yedinci gün bir tür dünya cenneti ve aynı zamanda sekize yani âhirete, sonsuz hayata bir geçiş evresidir (Augustine, The City of God, XXII:30).

Yuhanna'nın Vahiy kitabında sona giden süreç, bu esnada olacak olan olaylar ve Armagedon mitolojik ve sembolik bir dille anlatılır. Tüm bu metinlerin en önemli noktası kıyametin tam zamanını bildirmemeleridir. Daha doğrusu, metaforik ifadelerle ortaya konmakla birlikte bunun reel takvimde neye tekabül ettiği net değildir. Lakin metinlerde net olan bir nokta, dünyanın sonunda bir altın çağ ya da yeryüzü cennetinin olacağı bir dönemin olduğu ya da sonsuz, ebedî iyiliğin olduğu bir hayata kavuşulacağıdır. Bu nedenle de bir an önce bu döneme kavuşma, dünya tarihinin nihayete ermesi bazı insanlar tarafından fazlasıyla arzu edilmektedir. Bunun için yukarıda örneklerini verdiğimiz metinlerdeki anlatılar, güncel olaylarla eşleştirilerek tarihin sonuna ve kıyamete dair senaryolar üretilmekte ve bazı tahminlerde bulunmaktadır. Buraya kadar her şey son derece normal. Zira hemen hemen tüm dinsel geleneklerde tarihin sonuna işaret eden dinî metinlerden hareketle kıyamet saatini hesaplama geleneği söz konusudur. Ve ne gariptir ki insanlık tarihi bu hesapların peşine düşen ama sonrasında hayal kırıklığına uğrayan çok sayıda dinsel harekete de şahitlik etmektedir. Mesih'in bin yıl değil kırk yıl süreyle hükümlanacağına inanan ve beklenen Mesih'in Bar Kokhba olduğuna inanan Rabbi Akiva b. Joseph (M.S. 17-137); Yaratılıştan beri 5500 yıl geçtiğini İsa'nın gelişiyle son 500 yılın içine girildiğini dolayısıyla M.S. 500'de kıyametin kopacağını söyleyen Romalı Hippolytus (M.S. 170-235); M.S. 1260'da Kutsal Ruhun Çağının başlayacağını söyleyen Joachim Fiore (M.S. 1135-1202); M.S. 1552'de dünya tarihini son bulacağı tarih olarak M.S. 2000'e işaret eden piskopos Hugh Latimer (1487-1555); 1648 ve 1665'i Mesih'in geliş tarihi ve kendi Mesihliğin ilan tarihi olarak seçen Sabatay Sevi (1626-1675); 21 Mart 1843'de İsa'nın geri geleceğini iddia eden Adventinist hareketin öncüsü William Miller (1782-1849) vb çok sayıda insan yanılır. Ancak bu insanların başlattıkları hareketler Mesih'in gelişi ve kıyamet tarihlerinde revizyonlar yaparak varlıklarını devam ettirmektedirler. Sabataycılık, Yehova Şahitleri, Mormonlar, Yedinci Gün Adventinistleri, Mooncular, Kadiyânîlik ve Bahâîlik gibi çok sayıda ha-

reket benzer beklentilerle yola çıkmış, umutları gerçekleşmemesine rağmen hareketin müntesipleri dağılmayarak yeni bir dinsel hareket oluşturma yoluna gitmişlerdir.

Her ne kadar insanları yanlış yönlendirme, dinî inançları konusunda şüpheye sevk etme gibi olumsuz yönleri olsa da dünyanın sonunu hesaplamak ve buna dair öngörülerde bulunmak bir yere kadar makul karşılanabilir. Asıl sorun Mesih'in ya da kıyametin geliş sürecini hızlandırma çabası içine giren kişi ya da hareketlerdir. Örneğin 18 Kasım 1978'de Guyana'nın Jonestown kasabasında Jim Jones'un liderliğinde "Mesih'in Havarileri Kilisesi" adıyla bilinen kıyamet kültürünün 911 üyesi topluca intihar ederler. Yine 17 Nisan 2000'de Uganda'da "Tanrı'nın On Emrinin Restorasyonu" adlı apokaliptik tarikatın lideri İsa Mesih'i karşılamak ve onunla birlikte dirilenlerin ilki olmak üzere 470 takipçisini yakar. Bu toplu intihara farklı yerlerdeki tarikatın üyeleri de kendilerini yakarak iştirak ederler ve bine yakın insan yanarak can verir. 4 Ocak 1999'da İsrail'de bir Hıristiyan apokaliptik kültüne mensup 11 kişi muhtelif şiddet eylemleri planladıkları gerekçesiyle sınır dışı edilirler. Monte Kim Miller liderliğindeki kült üyeleri, İsa'nın ikinci kez gelişini hızlandırmak amacıyla Kubbetü's-Sahra'yı yıkmayı da içeren bir takım bombalı provokatif eylemler planlamaktadırlar. Bu provokatif eylemler esnasında kült liderinin Aralık 1999'da Kudüs'te ölmesi ve ölümünden sonraki üçüncü gün dirilmesi beklenilmektedir. Kült mensuplarına göre bu hadiseler aynı zamanda Miller'in Vahiy kitabında (11. Bölüm) sözü edilen iki şahitten biri olduğunun kanıtıdır (Batuk, "Apokaliptik Tarihçe Denemesi", s.56.).

Japonya'da ortaya çıkan, Budizm ve Hıristiyanlığın senkretizminden oluşan ve liderleri Shoko Asahara'nın Mesih olduğuna inanan "Aum Shinri Kyo" adlı hareket de, ikinci bin yılın sonunu kıyamet olarak öngörür. Onların da en önemli dayanakları Yuhanna'nın Vahiy kitabıdır. Onlara göre dünyanın sonu ABD'nin Japonya'yla yapacağı bir savaşla (Armagedon) gerçekleşecektir. 1984'de kurulan hareket 1995'te Tokyo Metrosuna sarın gazıyla bir saldırıda bulunur ve çok sayıda insanın yaralmasına ve 12 kişinin ölmesine neden olur. Amaçları kaosu artırarak Mesih'in gelişini hızlandırmak olan hareket günümüzde "Aleph" adıyla şiddetten uzak durduğu

Apokaliptik metinleri referans alan bir kısım insanlar ya da dinsel hareketler, kıyamete dâir özellikle de Mesih'in gelişi, Altın Çağ'ın başlangıcı ya da kıyamet anını tespitte dönük senaryolar üretmişlerdir. Yaklaşık olarak 2500–3000 yıldır ahir zamanda yaşanıldığına inanılmaktadır.

ve düşüncelerinde bir takım revizyonlar yaptığını iddia ederek varlığını devam ettirmektedir.

İsviçre’de Joseph Di Mambro liderliğindeki Güneş Tapınağı Tarikatı (Order of the Solar Temple) üç aylık bir erkek bebeği, Kitabı Mukaddes’te tanımlanan Deccal olduğu gerekçesiyle bir tahta parçası üzerine bağlayıp işkence ederek öldürür. Bunun yanı sıra apokaliptik beklentileri doğrultusunda, kıyamet için hazırlık yapmak, Vahiy kitabındaki kehanetleri hayata geçirmek adına 1994 yılı içerisinde İsviçre ve Kanada’da tarikatın mensuplarınca çok sayıda katliam ve toplu intihar vakaları gerçekleştirilir. (Introvigne, “Ordeal by Fire: The Tragedy of Solar Temple”, s.20, 36-38.)

1953 yılında Şeyh Mahmud Halebi tarafından Bahailikle mücadele etmek üzere İran’da kurulan Huccetiyye, Mehdi’nin zuhuru için kötülüklerin artması gerektiği fikrini öne sürerken, böylesi bir ortam oluşması yani insanlığın katotik ortama sürüklenmesi gerektiğini iddia etmektedir. Kötülükleri, zulüm ortamını ortadan kaldıracığı, insanların refah ortamına kavuşmalarına neden olacağı ve fakihlerin gaib imam adına yönetimi üstlenmelerinin siyasal alanda artması gereken kötülükleri azaltacağı düşüncesiyle 1979 İran İslam Devrimine destek vermezler. Velayet-i fakihin devleti yönetmesinin mehdinin gelişini olumsuz şekilde etkileyeceğini savunan Huccetiyye’nin İran yönetiminden gelen baskılar sonucunda 1983’te faaliyetlerine son verdiğini açıklar. Ancak hareketin günümüzde de gizli olarak faaliyetlerini devam ettirdiği de iddia edilmekte ve onlarla ilişkili olarak bazı komplo teorileri üretilmektedir (Üzüm, “Tarihten Günümüze Şia’nın Mehdilik İnancı”, s. 58-61).

Rusya’da faaliyet gösteren “Gerçek Rus Ortodoks Kilisesi” adlı kıyamet tarikatının lideri Pyotr Kuznetsov, çipli pasaportların, kimlik numaraların ve barkodların Şeytan’ın egemenliğine hizmet ettiği ve bunların yaygınlaşmasının bir kıyamet alameti olduğunu düşünerek kullanılmasına karşı çıkar. Kimlik kartları, pasaportlar yırtıp atılmalı, üzerinde barkod bulunan hiçbir ürün satın alınmamalıdır. Kuznetsov önce 28 Nisan 2008’de daha sonra da 28 Mayıs ve 14 Haziran’da kıyametin kopacağını iddia ederken ona inanan kült üyeleri Kasım 2007’deki girdikleri bir mağarada yaklaşık altı ay boyunca kıyameti beklerler, içlerinden bir kısmı mağarada ölür.

Bu örnekleri artırmak mümkün. Dünya genelinde farklı dinlere mensup bu tarzda onlarca hareketten söz edilebilir. Temelde kıyamete bir an önce kavuşmayı arzu eden ona kavuşmak için intihar, katliam, terör faaliyetleri ve katotik eylemlerle süreci hızlandırıcı faaliyetlere girişen tüm bu faa-

liyetler temel referans olarak dini metinleri almaktadırlar. Kutsal metinler içerisindeki kıyamete ilişkin anlatılar bu hareketler tarafından farklı şekillerde yorumlanmakta ve karizmatik liderleri vasıtasıyla da çok sayıda müntesip kazanılmaktadır. Dünyanın sonunun geldiği, kıyametin her an kopabileceği öngörüsünün yanı sıra Mesih’in ya da kurtarıcının gelecek yeryüzünde bir altın çağ tesis edeceğini düşünen insanlar aslında bir an önce o altın çağa ulaşmayı arzu etmektedirler. Kutsal metinlerde şu ya da bu şekilde tarihin sonundaki altın çağ/milenyum öncesinde dünyada kaosun, kötülüğün tavan yapacağı anlatılır. Bu nedenle de apokaliptik hareketlerin bir kısmı kaos ve kötülüğü çoğaltma noktasında adımlar atmakta ve kıyamet sürecine dönük senaryolar üretmektedirler. Lakin üretilen bu senaryolar masum senaryolar olmayıp dünya barışına, bir arada yaşama kültürüne ve insan hayatına zarar verici niteliktedir. ■

■ K A Y N A K Ç A

- Augustine, Aurelius, The City of God, tr. Marcus Dods, Edinburg: T&T Clark, 1871.
- Cengiz Batuk, Tarihin Sonunu Beklemek, Ortadoğu Dinlerinde Eskatoloji Mitosları, İstanbul: İz Yayıncılık, 2003.
- Cengiz Batuk, “Apokaliptik Tarihçe Denemesi”, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c.7, sayı.14, 2008/2, s.37-60.
- İlyas Üzüm, “Tarihten Günümüze Şia’nın Mehdilik İnancı”, Yeni Ümit Dergisi, Ocak-Şubat-Mart 2007, sayı:75, ss.58-61.
- Jonathan Z. Smith, “Ages of the World”, Encyclopedia of Religions, ed. Mircea Eliade, New York: Macmillan, 1983, c.1, s.129-131.
- Massimo Introvigne, “Ordeal by Fire: The Tragedy of Solar Temple”, The Order of the Solar Temple, The Temple of Death, ed. James R. Lewis, Ashgate Publishing, 2006.
- Shaul Shaked, “The Myth of Zurvan: Cosmogony and Eschatology”, Messiah and Christos: Studies in the Jewish Origins of Christianity Presented to David Flusser, Ithamar Gruenwald, Shaul Shaked (ed.), Tübingen: J.C.B. Mohr, 1992, s.129-220;